

بهریه‌ککه‌وتنه‌ شاراوه‌کانی‌ سهدر و چوارچیوهی‌ هاوئا‌هه‌نگی

02-08-2022

نووسه‌ره‌کان

د. یاسین‌ ته‌ها

کورت‌ه : ئالوزیبه‌کانی‌ نئو‌ مالی‌ شیعه‌ و به‌ریه‌ککه‌وتنه‌کانی‌ دوو‌ جه‌مسره‌ سیاسییه‌ک‌ه‌ی‌ شیعه‌ی‌ عێراق

لەپاش كەشانهوێ سەدر لە پەرلەمان (15 حوزەبرانی 2022)، لایەنەکانی چوارچۆیە هاوئاھەنگی شیعە، ھەر لێكدانەوہەبەکیان بۆ بربارەكە ھەبووبیت، بە كردهی وەھا مامەلەیان كرد كە ركبەرە سەرەكییەكەیان چۆكى داداوە و گۆرەپانی بۆ چۆل كر دوون، ھەر لەم ميانەبەشدا بەخێرای و لە دانیشتنێكى ئاساییدا 73 كورسییەكەى پەرلەمانتارەكانیان پركردەوہ، بەدواشیدا محەممەد شىع سودانى یان بەربزێركرد كە پینشتەر و لەسەر ووبەندى خۆپیشاندانەكانى تشرین، سەدر قیتۆى لەسەرى دانابوو (2020)، ئەمەش ئۆقرەى لە سەدر بڕى و بەدوایدا لایەنگرەكانى ئارده سەر پەرلەمان.

بەلای سەدرەوہ ھەر بەرەوپینشچوونێكى چوارچۆیە شیعە لە پروسە سیاسییەكە، لە ئاھامادەى رەوتەكەیدا، جگە لەوہى پەيامى بزاركردن و ھەراسانكردنە، مەترسییەكى گەورەشە لەسەر داھاتووی پڕۆژە سیاسییەكەى. چونكە بەگۆرەى ئەزموونەكانى پینشو، بەشى زۆرى كاریگەرى لە عێراق لە سایەى بەشداریكردن لە دەسەلات و پركردنەوہى جومگەكانى دەولەت بەدەست دیت ئەك لەرپى بوون بە ئۆپوزیسیۆن. ھەر وەھا ھیشتا لەزیر كاریگەرى پەرچەكردار و شوکی ئەو لەمپەراندە دەزى كە بۆ حكومەتى "زۆرینەى نیشتمانى" و كاندیدكردنى جەعفەر سەدر دروست كران و، ئیستاش بە پەكخستنى پڕۆژەكانى چوارچۆیە هاوئاھەنگی شیعە تۆلەى خۆى دەكاتەوہ.

بەئەگەرى زۆر، حكومەتى نوێى چوارچۆیە هاوئاھەنگی دەست بۆ یاسای ھەلبژاردن دەبات كە پینشتەر دادگای فیدرالى راسپاردەى ھەبە بۆ ھەمواركردنەوہى، لەوانەبە ئەمەش رێگربیت لەوہى جارێكى دیکە سەدریبەكان بەم جۆرەى ئیستا ببینەوہ بەكەم لە بازنە شیعەكان، ئەمەش بۆ سەدریبەكان مەسەلەبەكى زۆر جیگە باپەخ و گرنگە چونكە لە خولى پینشوودا (چوارەم) كاری زۆریان لەسەر یاسای ھەلبژاردن و دابەشكردنى بازنەكانى و پێكھینانى كۆمسیۆنەكەى كر دووہ. دەستكاریكردنیشیان لە نەبوونى ئەواندا بە دلنیایى لە بەرژەوہندیان نابیت، ئەمەش بەكێكە لە ناكۆکییە ھەرە شاراوہەكانى نیوان سەدر و چوارچۆیە هاوئاھەنگى.

سەدریبەكان بەرگەى ئەوہ ناگرن، ركبەرەكانیان حكومەت پێكھینن و تا سالى 2025 كە وادەى یاسایى ھەلبژاردنە، ئەمانیش لەسەر كورسى یەدەگ لە چاوەرپوانى و تەماشاكردندا بن، بۆیە چارى دیکەیان نیبە جگە لە سەپاندنى قوناعیكى راگوزەر كە چاوەرپوانیبەكە كورت بكاتەوہ بۆ دەورووبەرى سالیك یان شتێك زیاتر، بۆ ئەوہى ئەمانیش بەھیز و گوتاریكى نوێوہ بەگەرنەوہ بۆ پەرلەمان.

محەممەد شىع سودانى بە دەستە گولى مالیكى دادەنریت، بەلام لە پاش پالائتنەكەى لەلایەن چوارچۆیە هاوئاھەنگى و پاش ئەوہى مالیكى تووشى لێكەوتەى تۆمارە دەنگیبەكانى بوو، بە پلەى یەكەم عەسایب كەوتنە بانگەشەكردن بۆ حكومەتە چاوەرپوانكراوہكەى و مەرجى وەزیرەكانیشیان راگەیاندا. ھەر لەو بەینەشدا قەیس خەزەلى گوتى "ھەناسەى زەھرا لە كۆبوونەوہى بەربزێركردنى سودانى ئامادەبوو"، ئەمەش بۆ سەدریبەكان دووجار ھەراسانكەرە، لەلایەك عەسایب بالێكى جابووەوہن. پینشتیش زۆرجار سەدر باسى لەوہ كر دووہ ئەوانەى لەسەر شانى ئەو ھەلكشاوون و دواتر بەجیان ھیشتوون، خەلكانى سەپلەو بەد رەفتارن، ھەر وەھا ھەردوولایان لەسەر میراتى محەممەد سادق سەدر شەریانە، ئیستاش دەیانەوئیت پیرۆزى و حیاكەتە مەزھەبى و ئاینیبەكان بەن. لە كاتیكدا سەدریبەكان عەسایبىان پى نەشەرییە و بە پاشكۆ و خیانەتكاریان دەزانن.

بە پركردنەوہى كورسییەكانى سەدر و دیاریكردنى كاندیدى سەرۆكەزیران، چوارچۆیە هاوئاھەنگى ھەنگاویك چوونە پینش و چەند خالیكیان لەسەر سەدر تۆماركرد، بەلام ئەویش لە بەرامبەردا بە داگیردنى ناوچەى سەوز و پەرلەمان یاریبەكەى بەكسان كردهوہ، ئیستاش قوئل بادانى ھەردوولا لەسەر توانای درێژەدان بە ئارەزایەتیبەكان و بەكارھینانى كارتەكانى گوشارە لە دزى بەكتر.

سەدر ھەموو ئەو بۆچوونانەى سەلماندا كە بەبى ئەو ھیچ یاریبەكى سیاسى لە عێراق سەرنانگرت، بەلام ئاروونى زۆر لە داواكاریبەكانى ھەبە و ئاستەكەى ھیندە بەرزكردووەتەوہ كە ئەگەرى لێكگەپشتنى دوور خستووەتەوہ. لە بەرامبەرىشدا چوارچۆیە هاوئاھەنگى ھەولیان دا كارتى شەقام رابكێشن و ئەمەش دۆخى شیعەى خستە بەر مەترسى پێكدادان. بۆیە ناچار، بەزویى و بەشیوہبەك كوتایان پى ھینا بۆ كاتى دیکە و ئامازەبەكى بەھیزیان دا كە ھەروا بەئاسانى تەسلىم نابن.

لە ئاسۆى نزیكدا چارەسەرى مامناوہند بۆ كیشەى سەدر و لایەنە شیعە ركبەرەكانى دیار نیبە، بەلام ئەگەرى خزانى دۆخەكەش بۆ شەرى ناوخۆبى شیعە شیعە زۆر بەھیز نیبە، چونكە ئەوہ بەكسانە بە خەسارى ئێران و شلبوونى مشتى شیعە بەسەر حوكمرانى عێراق. جگە لەوہش، ھەموولایەکیان لە خێر و بێرى پەیکەرى ھىلاكى دەولەتى عێراقدا ھاوبەشن، لەوہش تێدەگەن بەشەرى ناوخۆبى تەر و وشك پێكەوہ دەسووتین، تا مەرجەعیبەتى شیعەش ھەبى شتێكى چاوەرپوانكراوہ كە لە ئەگەرىكى وەھا رێگر بیت. ئەمە جگە لە كارتێكەرە دەرەكیبەكانى پەبوەست بە دۆخى عێراق.

ھەندێك چارەسەر لەبەردەستدان بۆ قەیرانى ئیستای شیعە لە بەغدا، سەرچەمیشیان پێداگرن لەسەر كورتكردنەوہى تەمەنى خولى پینجەم بۆ ئەوہى سەدریبەكان لە پەراویز نەمییننەوہ، بەلام سەرگرتنى داواكاریبەكانى سەدریش بۆ قەلپكردنەوہى یاریبەكە سەقفیكى بەرز و قورسە، كۆتا ھەولیش بۆ كۆنترۆلكردنى بپار لە عێراق لەسەردەستى مالیكى، بە كەوتنى سێپەكى عێراق و مائۆرانیبەكانى پاش

داعش كۆتايى ھات، ھەر كەسى ديكەش ھەمان ھەول بەدات رەنگە ھەر كارەسات و تېكچوونى بارودۇخى بەدوادا بېت چونكە عىراق پاروويەكى گەورەترە لە سەرجم ئەو كارەكتەرانى ئىستا لە ناخۇدا ھەن، ھىچ ھىز و لايەنكى شىعەكانىش ئەوئەندە زۆرىنە نىن كە بتوانن بالادەستى خۇيان بسەپىنن.